

THE ARMENIAN TRANSLATION OF DEUTERONOMY

Պենսիլվանիոյ Համալսարանին Հայերէն Բնագիրներ և Ուսումնասիրութիւններ շարքին երկրորդ գիրքն է այս, պատրաստուած Claude E. Coxի կողմէ, և ապուած 1981 ին:

Գիրքը բաղկացած է ԻԻ + 415 էջերէ, և ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը: Նախարան՝ էջ IX-XV, Նշաններ և Համառոտագրութիւններ՝ XVII-XXIV: Ներածութիւն՝ էջ 1-13: Գլուխ Ա., Գործընթաց՝ պատրաստելու համար Հայերէն Երկրորդորինաց գրչագրագիրատեղան հրատարակութիւն մը (Procedure for Preparing a Diplomatic Edition of Armenian Deuteronomy)՝ 15-70: Գլուխ Բ., Երկրորդուսմ Օրինաց Գրքի Հայերէն Բնագիրը՝ 73-217: Թաւելում՝ Հատարած Բնագրի՝ 219-221: Գլուխ Գ., Թարգմանչին Յատկանշները՝ 223-241: Գլուխ Դ., Բնագրական Աւելցութիւններ՝ 243-299: Գլուխ Ե., Հայերէնին Աւելցութիւնը Ատորականին հետ՝ 301-327: Թաւելում՝ 329-380: Մտահնագիրութիւն՝ 381-394: Ցանկեր՝ 395-415:

Հետիոտկը իր գրքին Ներածութեան Կէտքը կ'ըսէ. Այս աւսումնասիրութեան նպատակն է որոշել Երկրորդորինաց հայերէն թարգմանութեան բնագրական նկատ

յերէն թարգմանութեան բնագրական նկատրագիրը:

Առաջին, գլուխը յատկացուցած է՝ հրատարակութեան մը մէջ գործածուելիք ձեւագիրներու ընտրութեան: Բննած է 99 ձեւագիրներ, և բաժնած է հինգ խումբերու, որոնց առաջին երեքը նկատած է կարեւոր: Առաջին խումբէն առած է չորս ձեւագիրներ, թիւ 9, 13, 61 և 233. Երկրորդէն՝ թիւ 33 և 218. Երրորդէն՝ թիւ 38. չորրորդէն՝ թիւ 162, և հինգերորդէն՝ թիւ 174: Ասոնց մէջէն թիւ 61 ը առած է իբրեւ բնագիր և միւսները համեմատած է անոր հետ և նշանակած տարբեր ընթերցումները: Զեւագիրներու թւագրման համար գործածած է Ա. Զէյթունեանի պատրաստած ցանկը:

Իբրեւ բնագիր ընտրուած թիւ 61 ձեւագիրը կը պատկանի վենետիկի հաւաքման, օրինակուած է 1333 ին, Գլաձորի և Տարօնի Առաքելոց վանքերուն մէջ:

Այսպէս մասնակի ախտակով մը կը ներկայացանք չորս ձեւագիրներու աւելցումները, ունեց կից աւելցանք ընդհանուր հայերէն բնագրին ընթերցումները, ըստ 1929 թուին վերինն ապուած Առաւմտաշուշին:

Գլ.	Հմր.	թ. 61	թ. 33	թ. 38	թ. 162.	Տգ. 1929
Բ.	20	կոմիս	զոմզոմին			զոմզոմին
Գ.	12	ժառանգեցէ	ժառանգեցաք	ժառանգեցաք	ժառանգեցաք	ժառանգեցաք
Դ.	38	զգորագոյն	հզորագոյն	հզորագոյն	հզորագոյն	հզորագոյն
	42	զնկեր	զընկեր	զընկեր	զընկեր	զընկեր
Ե.	8	փառաւոր	փառաւոր	փառաւոր	փառաւոր	փառաւոր
Զ.	1	առնելու	առնելու	առնելու	առնելու	առնելու
	3	մանանայն	մանանային	մանանային	մանանային	մանանային
	8	եղաւ	իւղոյ	իւղոյ	իւղոյ	իւղոյ

	16	մանանա	մանանային	մանանային	մանանային	մանանային
Ժ.	1	ժամանակի	ժամանակի	ժամանակի	ժամանակի	ժամանակի
ԺԲ.	19	կեցեա	կեցեա	կեցցեա	կեցցեա	կեցցեա
ԺԴ.	1	ցոխցեք	ցոխցեք	ցոխցեք	ցոխցեք	ցոխցեք
		Թէ՛ բնագրին և Թէ՛ տարբերակին մէջ առաջին ցին տեղ կայ գ, որ կը թուի մեքենագրական վրիպակ:				
ԺԶ.	10	ընթին	ընչին	ընչին	ընչին	ընչին
	13	կալոց	կալոյ	կալոյ	կալոյ	կալոյ
	17	ձեբոց	իւբոց	իւբոց	իւբոց	իւբոց
ԺԷ.	4	լիեալ	լեալ	լեալ	լեալ	լեալ
ԻԱ.	12	զանգուհա	զղընգուհա	զեղընգուհա	զեղընգուհա	զեղընգուհա
ԻԲ.	22	յիէղ.	յիէղէ.	յիէղէ.	յիէղէ.	յիւրապիւէ
ԻԳ.	7	էիբ	էիբ	էիբ	էիբ	էիբ
ԻԴ.	4	կալուտոյ	կալտոյ	կալտաւոյ	կալտաւոյ	կալտաւոյ
ԻԸ.	68	գնիցե	գնիցե	գնիցե	գնիցե	գնիցե
ԻԹ.	23	այրացեալ	այրեցեալ	այրեցեալ	այրեցեալ	այրեցեալ
	28	զայրամբ	զայրացմամբ	զայրացմամբ	զայրացմամբ	զայրացմամբ
ԼԲ.	15	անկուսեաց	անկուշեաց	անկուշեաց	անգուշեաց	անկուշեաց
ԼԴ.	1	խորշմեցան	խոշորեցան	խորշմեցան	խորշմեցան	խորշմեցան

Այս առիթով յառաջ ելն ցոյց կու տայ Թէ ընկալեալ հայերէն բնագրին ընթերցումները ուղիղ են և վստահելի:

Գ. Գլուխին մէջ կլուս կոքս կը քննէ Թարգմանչին յատկանիշները և կը յայտարարէ Թէ Թարգմանութեան գունագեղութիւնն ու ճոխութիւնը կը ցուցնեն որ Թարգմանիչը վարժ արուեստաւոր մըն է:

Դ. Գլուխը նուիրուած է բնագրական աւելցումներուն ուսումնասիրութեան: Այդտեղ քննութեան առնուած է վեցիջնանի աղբնութեան ընդարձակութիւնը, որ զօրաւոր եղած է հայերէն Թարգմանութեան իբրեւ հիմ ծառայող յայն բնագրին վրայ: Հաս իր եզրակացութեան, հիմնականօրէն հայերէնը կը ցալացնէ Բիւզանդական ախլի բնագիրը, որ բաւական զօրաւոր կերպով աղգուած է վեցիջնանի խմբագրութեանէն. հետեւաբար հայերէն Թարգմանութիւնը երկրորդական լաւ վկայ մըն է Որիգենէի աշխատութեան:

Ե. Գլուխի քննութեան առարկան է հայկական Թարգմանութեան յարաբերութիւնը առարկանին հետ: Յետ քննու-

թեան հեղինակը յանգած է սա եզրակացութեան. Հայ Թարգմանիչը կարելի է որ ճանչցած ըլլայ Պեշիտան, բայց փաթեթ թիւով մանր համալսարանութիւնները չեն ազդեցականք Թէ գոյութիւն ունի որեւէ կերպ բնագրական յարաբերութիւն:

Հաստրին վերջաւորութեան իբրեւ Յաւելուած տեղ առած են տարբերութեան ներքեւ այն ցանկերը, զորս հեղինակը կազմած է իր ուսումնասիրութեան սկսելու առթիւ, դասակարգելի 9) ձեռագիրներէն երեք նմոյշ հաստեւածներ (Դ. 1-20, ԺԶ. 1-20, և Լ. 1-20) համեմատելով Զօհրապեան հրատարակութեան հետ:

Երկրորդում Օրինաց գրքի հայերէն բնագրին նուիրուած այդ ուսումնասիրութեանը մանրակրկիտ, մեթոտիկ և խղճաւոր աշխատանքի արդիւնք է: Հեղինակը ջանացած է առարկայականօրէն հիմնաւորել իր եզրակացութիւնները, գտնուած ըստ կարելւոյն հաստատուն և ուղիղ ընծայելու համար, ինչ որ գիտական մօտի մը պահանջքն է անտարբայի:

Ն. ԱՐԲ.ՄՈՎԱԿԱՆ